

Ook in de ondernemingsraad kan je de milieuproblematiek vanuit verschillende invalshoeken aanpakken.

Milieu ook op agenda ondernemingsraad

Milieu komt steeds vaker op de agenda van elke onderneming. Bijvoorbeeld als het gaat om het gebruik van milieuvriendelijkere producten, het beperken van afval, het omgaan met gevaarlijke stoffen, ... In vorige bijdragen in Vakbeweging hebben we het al vaker gehad over het verband tussen milieu en gezondheid, veiligheid en welzijn op het werk. Dit is bij uitstek materie voor het Comité PB. Het Comité PB is dan ook heel belangrijk om bedrijfsinterne milieuzorg op de agenda te zetten en te bespreken. Niettemin zijn er ook vanuit de ondernemingsraad mogelijkheden om rond milieu te werken. De OR heeft een algemeen informatie- en adviesrecht met betrekking tot economische, financiële en sociale informatie en inzake werkorganisatie. En ook al vallen milieuproblemen daar niet meteen onder, ze kunnen altijd onrechtstreeks aan bod komen. Hieronder vind je verschillende invalshoeken van waaruit de milieuproblematiek binnen de ondernemingsraad kan worden aangepakt.

De tijd dat een onderneming goederen en diensten kon produceren zonder aandacht te hebben voor de gevolgen voor het milieu is voorbij. Vandaag bestaat er een gewestelijke milieuwetgeving die in bepaalde gevallen voortvloeit uit de omzetting van Europese richtlijnen. Zo bepaalt de regionale wetgeving dat de burgers inzage-recht hebben in milieu-informatie van de overheid over de werking van een onderneming waarvan ze buurtbewoner zijn (toekenningsvoorwaarden voor milieuvergunning, gegevens over haar uitstoot in de atmosfeer, resultaten van impactstudies, ...). Bovendien moeten in Vlaanderen bepaalde ondernemingen een 'integraal milieujaarverslag' opstellen. Zo'n verplichting bestaat niet in het Waalse en Brusselse gewest, maar een aantal vennootschappen, vooral de grote, maken dat verslag op eigen initiatief. Een relatief nieuw begrip is de milieubalans. Naast een financiële balans en een sociale balans hebben sommige ondernemingen er nu voor gekozen om ook een milieubalans op te stellen. Daarin wordt nauwkeurig beschreven welke milieu-impact de geproduceerde goederen en diensten en bedrijfsvoering hebben (over de ganse keten). Zo'n milieubalans is meestal gelinkt aan milieubeheerssystemen. De balans is bijvoorbeeld verplicht in het certificeringssysteem EMAS en aangeraden in ISO 14001.

De betrokkenen
In economisch en financieel opzicht zijn de voornaamste betrokkenen natuurlijk de bestuurders, de aandeelhouders, de verzekeringsinstanties en de kredietverstrekkers. Maar alle kwesties die te maken hebben met economisch en sociaal beleid van de onderneming belangen ook rechtstreeks de werknemers aan.

Milieubeleid houdt daarenboven ook verband met actoren buiten de onderneming: de omwonenden die op minder hinder rekenen, de klanten die kwaliteitsvolle en ecologisch verantwoorde producten verwachten, de leveranciers die moeten beantwoorden aan de eisen van de onderneming, de overheid die wil dat de wettelijke bepalingen worden nageleefd, diverse instanties en groepen die geïnformeerd wensen te worden over de milieugevolgen van de activiteit van de onderneming. De werknemers zijn dus in verschillende hoedanigheden betrokken partij, want ze zijn zowel producenten, via de arbeidsomstandigheden en de interne bedrijfsomgeving, als burgers of buurtbewoners via de externe bedrijfsomgeving.

De jaarrekeningen en milieu

De bedoeling van de jaarrekeningen is om de economische en financiële situatie van de onderneming op het einde van het boekjaar voor te stellen. De jaarrekeningen omvatten de balans, de resultatenrekening, de toelichting, de sociale balans. Ze worden vervolledigd door het jaarverslag van de Raad Van Bestuur en het (controle)verslag van de revisor. Ze werden niet ontworpen om te rapporteren over het milieubeleid van de onderneming en zijn als indicator op dit gebied dan ook slechts beperkt. Specifieke verslagen en rubrieken ontbreken. Toch kunnen we in de jaarrekeningen via de activa en de

schulden, producten en kosten de posten opsporen die informatie kunnen bevatten over het milieubeleid van de onderneming. Milieu-investeringen en -lasten kunnen in de rekeningen worden teruggevonden (het plaatsen van een waterzuiveringsinstallatie, installaties van hernieuwbare energie of kosten voor bodemsanering, ...). Voor een volledig en getrouw beeld van de onderneming is het belangrijk dat de jaarrekeningen correct vermelden, evalueren en registreren wat de financiële gevolgen zijn van het in rekening brengen van milieu-aspecten.

Milieukosten

De kosten die voortvloeien uit het milieubeleid van het bedrijf hebben betrekking op genomen maatregelen om de nefaste gevolgen van de activiteit van de onderneming voor haar interne en externe omgeving te voorkomen of te beperken. Er wordt veel geld uitgegeven om milieuschade te herstellen (recycling, afvalverwerking, verspilling van grondstoffen, water- en energieverbruik,...).

De OR kan voorstellen om deze kosten af te wegen tegen eventuele investeringen of de ontwikkeling van een beleid dat de problemen bij de bron aanpakt.

Milieukosten worden verdeeld over diverse rubrieken: investeringskosten (afschrijvingen, interesten); operationele kosten (personeel, energie, werking, de aankoop van grond- en hulpstoffen, onderhoud, huisvesting, verzekeringen, belastingen, taksen, lonen,...); en uitzonderlijke kosten, die geen verband houden met de gewone activiteiten van de onderneming.

Om een duidelijke analyse te maken, zowel evolutief (in de tijd) als comparatief (budget vs. realiteit) moeten ondernemingen een coherente definitie geven van milieugerelateerde kosten en ze opnemen in een specifiek verslag (een milieubalans).

Daaruit kunnen dan interessante financiële ratio's worden afgeleid: het aandeel van milieukosten in de exploitatiekosten en in de totale kosten, het aandeel aan milieu-investeringen in de totale investeringen.

In welke rubrieken van de jaarrekeningen zit het milieu vervat?

IMMATERIËLE VASTE ACTIVA

Kosten die verband houden met milieuvergunningen, studies en innovatie kunnen worden opgenomen in de rubriek 'immateriële vaste activa'. Het verrekenen van deze kosten bij de activa is terecht aangezien ze over een relatief lange tijd gespreid zijn. Via afschrijvingen worden ze in de resultatenrekening opgenomen.

MATERIËLE VASTE ACTIVA

• Gronden

Gronden worden toegewezen aan de activa tegen aankooprijks. Een (mogelijk) vervuilde grond kan aanleiding geven tot het registreren van een waardevermindering of tot een saneringsprovisie. Idealiter is er vanuit de onderneming een gepaste communicatie over de eventuele bodemvervuiling.

• Installaties, machines en uitrusting

Investeringen in zuiveringstechnologie worden opgenomen bij 'installaties, machines en uitrusting' in de rubriek 'immateriële vaste activa'. Ze worden ondergebracht bij de activa omdat ze over een relatief lange tijd gespreid zijn. Een investering in een waterzuiveringsinstallatie wordt geboekt in de resultatenrekening via afschrijvingen op basis van de levensduur van de installatie. Als een deel van de immateriële vaste activa verband houdt met het milieu en werd gefinancierd met een lening, kunnen de leningskosten worden beschouwd als milieukosten. In de resultatenrekening vinden we ze terug bij de 'financiële' lasten. De momenteel gebruikte installaties zullen ooit moeten worden ontmanteld en de gronden eventueel gesaneerd. Als de kosten voor de ontmanteling aanzienlijk zijn, moeten ze worden geboekt bij de periode waarin de installatie werd gebruikt voor de productie. In de jaarrekeningen moet er dus een provisie worden aangelegd voor de toekomstige ontmanteling.

WAARDEVERMINDERINGEN OP VASTE ACTIVA

Een terrein of installatie kan waarde verliezen door vervuiling of door het niet naleven van milieunormen. In dat geval moet de waardevermindering worden geboekt ten laste van de resultatenrekening.

VOORZIENINGEN VOOR RISICO'S EN KOSTEN

Provisies voor toekomstige kosten worden ten laste genomen in de resultatenrekening als de volgende voorwaarden vervuld zijn: beschrijving van de aard van het verlies of van de kosten, raming van het bedrag van het verlies of de kosten, waarschijnlijkheid (50% kans) of zekerheid dat deze kosten opduiken, spreiding over meerdere jaren. Deze provisie kunnen bijvoorbeeld worden aangelegd om tegemoet te komen aan eventuele milieuklachten, om gronden te saneren, om lozingsplaatsen te behandelen of te bedekken, om een verwarmingssysteem op zonne-energie te installeren,....

DE VOORRAAD (OF STOCK)

Men kan zich baseren op de (actieve) balans om verduidelijking te vragen over het type grondstoffen en productiegoederen, de aard van het afval,... Afval moet worden afgevoerd en verwerkt en/of onschadelijk gemaakt. Het afval moet worden aangerekend op het krediet van de balans en er moet worden ingeschat wat de kosten zullen zijn voor stockage, afvoer en verdere verwerking. In bepaalde sectoren kunnen de kosten hoog oplopen (toxisch of gevaarlijk afval, ...).

DE AANKOOP VAN GRONDSTOFFEN

Het bedrag dat verband houdt met grondstoffen, verpakkingen, door de onderneming gebruikte producten staat op de resultatenrekening bij de exploitatiekosten.

DIVERSE DIENSTEN EN GOEDEREN

Deze rubriek van de resultatenrekening heeft betrekking op operationele kosten die verband houden met activiteiten van de onderneming die geen

deel uitmaken van een andere rubriek van de exploitatiekosten. Het kan gaan om kosten in verband met milieubeleid (bijvoorbeeld energiekosten, honoraria van een milieucoördinator en van gespecialiseerde externe consultants, kosten voor de afvoer of de verwerking van afval en afvalwater, kosten voor de sanering van gronden).

LONEN, SOCIALE LASTEN EN PENSIOENEN

Personeelskosten kunnen in verband staan met het milieu, bijvoorbeeld wanneer de onderneming een interne milieucoördinator in dienst heeft. Het kan ook gaan om kosten voor personeelsopleiding in duurzame ontwikkeling, technieken en procedures die ecologisch verantwoord zijn of bioproductie mogelijk maken.

ANDERE EXPLOITATIEKOSTEN

Het kan gaan om milieutaksen of boetes. Deze taksen worden dikwijls gelinkt aan het gebruik van een natuurlijke hulpbron of aan een milieubelastende productie, bijvoorbeeld het opslaan van water of het lozen van afvalwater. Zuiveringsinstallaties kunnen op deze post een positieve invloed hebben.

De andere economische en sociale bevoegdheden van de OR opnemen in een milieuaanpak

De jaarrekening komt samen met het jaarverslag van de Raad van Bestuur. Dat bevat onder andere informatie over toekomstperspectieven en omstandigheden die de evolutie van de onderneming kunnen beïnvloeden in een ruimer kader dan het louter financiële. De informatie en raadpleging van de werknemers over sociale kwesties als werkgelegenheid, werkorganisatie, invoering van nieuwe technologieën kunnen ook een invalshoek zijn om besprekingen op te starten over het milieubeleid van de onderneming en de gevolgen ervan voor de werknemers. De OR moet ook worden geraadpleegd over beroepsopleidings- en bijscholingsplannen voor het personeel. Het is dus de ideale plaats om milieuoopleiding aan te kaarten en voorstellen te doen met het oog op het ontwikkelen van acties. Overigens levert de sociale balans ook cijfers over het aantal cursisten, het aantal gevolgde opleidingsuren en de kosten voor het bedrijf.

Inzake mobiliteit moeten alle ondernemingen met minstens 100 werknemers om de drie jaar meewerken aan een federaal onderzoek naar woon-werkverplaatsingen. Ondernemingen uit het Brussels Gewest met meer dan 100 werknemers moeten bovendien een bedrijfsvervoerplan opstellen. Twee verplichtingen waarrond de OR actief kan werken. De OR kan bijvoorbeeld aansturen op informatie en sensibilisering van het personeel en/of precieze bepalingen overwegen (een betere terugbetaling van het openbaar vervoer, werktijdregeling, centraliseren van nuttige gegevens voor carpooling, enz.).

Wat de organisatie van het onthaal van nieuwe werknemers betreft, moet de OR vooraf worden ingelicht en geraadpleegd over de geplande maatregelen en over de aan te wenden middelen. Dankzij een opleidingsmodule

over milieubeleid kunnen de genomen maatregelen nader worden toegelicht en volwaardig deel uitmaken van het werk.

EF1 en rechtvaardige transitie

Via de economische en financiële informatie kan worden nagegaan of de onderneming anticipeert op de nood aan een koolstofarme (of energiezuinige) economie. Het Europees Vakverbond (EVV)¹ stelt 5 pijlers voor om een rechtvaardige transitie naar deze nieuwe economie te verzekeren. Op basis van deze pijlers is het mogelijk de link te leggen met enkele indicatoren die tijdens de voorstelling van de economische en financiële informatie aan bod komen.

ONGEACHT DE SECTOR

Kan de onderneming een eventuele energieprijsstijging aan? Voorziet ze in een plan om haar energieverbruik drastisch te verminderen en haar energiebronnen te diversifiëren?

ALS HET GAAT OM EEN INDUSTRIEBEDRIJF

- Doet het investeringen om zijn activiteiten duurzaam te maken en duurzame en waardige banen te blijven creëren, nieuwe minder vervuilende technologieën toe te passen?
- Financiert het onderzoek naar de aanpassing van producten of processen om te anticiperen op de impact van de klimaatverandering of van energietransitie?
- Welk budget zal het toewijzen aan opleiding, in het bijzonder t.a.v. werknemers die van functie moeten veranderen?

Hoe stel je een milieu-instrumententabel op?

Een van de mogelijkheden om binnen de OR rond milieu te werken is het opmaken van een milieu-instrumententabel of -dashbord met relevante indicatoren. Om een indicorentabel op te stellen moet de directie bevrraagd worden over de milieuaspecten van economische, financiële en sociale

Als je syndicaal aan de slag wil rond milieu in je onderneming, moet je deze ACV-brochure gelezen hebben.

1 Zie EVV-resolutie over het EU-standpunt op de COP17 van Durban op <http://www.etuc.org>

informatie. Daaraan kan andere informatie worden toegevoegd zoals energieverbruik (uitgedrukt in kWh), CO₂-uitstoot, gebruikte hoeveelheid brandstof, afvalvolume in ton, intrinsiek gehalte van de lozingen, na te leven nieuwe (Europese, nationale of gewestelijke) normen enz., alsook andere, bedrijfsgebonden indicatoren. Hiernaast vind je een vragenlijst die kan helpen de juiste vragen te formuleren.

Actie...

Bij de bespreking van de economische en financiële situatie van de onderneming wordt vaak enkel gekeken naar het verleden ('Wat is het afgelopen jaar gebeurd?') en te weinig gericht naar de toekomst. Nochtans bieden de bevoegdheden van de ondernemingsraad en het Comité PB de werknemersafgevaardigden heel wat mogelijkheden om adviezen te geven en een dialoog op te starten met de directie over innovaties, (milieu)-investeringen, te nemen beslissingen en toekomstperspectieven van de onderneming. Als werknemersafgevaardigde in de OR, het Comité PB of de Vakbondsafvaardiging moet je je syndicaal werkterrein ook durven uitbreiden. We geven je hier heel wat tips mee hoe je de milieuproblematiek op de agenda van de OR kan brengen. De ontwikkeling van een dynamische milieubeleid in je onderneming moet de bekommernis zijn van de hele ACV-kern. Aandacht voor milieuaspecten gaat immers niet alleen om het welzijn van de werknemers die nu aan de slag zijn, maar ook om wat we achterlaten voor de toekomstige generaties.

Voor vragen en opmerkingen over milieuwerving in de onderneming kan je steeds terecht bij Fredrik Snoeck van de dienst onderneming van het ACV, Fredrik.Snoeck@acv-csc.be.

| Fredrik Snoeck |

Vragenlijst om milieuaspecten aan te snijden in de OR

Concurrentiepositie en commercieel beleid	<ul style="list-style-type: none"> • Worden milieuaspecten gebruikt als verkoopargument? Wat is de commerciële impact ervan? • Zijn milieuaspecten een element van concurrentie op de markt? • Kan het inzetten op milieuaspecten geen element van differentiatie zijn (waarbij de onderneming zich kan positioneren ten opzichte van concurrenten)? • ...
Contracten met onderaannemers en leveranciers	<ul style="list-style-type: none"> • Welke contracten heeft het bedrijf afgesloten met bijvoorbeeld de ophaaldienst voor afval, ...? • Zijn in de contracten met leveranciers/onderaannemers clausules opgenomen over milieugericht beheer en zo ja welke? • Ontvangen de gebruikelijke leveranciers instructies over de verpakking, de terugwinning van verpakking, ...? • Welke criteria worden gehanteerd voor de keuze van producten/aankopen? Wat is de impact op het milieu, de duurzaamheid, het energieverbruik van de installaties? • ...
Productie	<ul style="list-style-type: none"> • Houdt de onderneming bij de productietechnieken rekening met criteria voor de bescherming van het milieu en de gezondheid van de werknemers? • Gebruikt de onderneming de best beschikbare technieken op het gebied van duurzaam materialenbeheer en milieubescherming? • ...
Balans (boekhouding, budget, ...)	<ul style="list-style-type: none"> • Welke milieu-investeringen werden gedaan? • Wat zijn de kosten voor de aankoop van grondstoffen? • Wat is de voorziene kost van het milieumanagement (kost afvalbeheer, voorziene hoeveelheden water- en energieverbruik, belastingen, ...)? • Wat zijn de prognoses voor milieu-uitgaven (investeringen, preventie milieuvervuiling, ...)? • Bestaat er een milieuboekhouding? Laat de boekhouding toe om een globale kost inzake milieubeheer te kennen? • Wat is de kost van het verwijderen, de behandeling of de herwinning van het afval? Wat is de kostprijs van de grondstoffen, het water en de verbruikte energie? Hoe evolueren deze kosten naar het einde van het jaar? • Wat zijn de kosten van milieubelastingen (water, afval, ...)? Heeft het bedrijf boetes gekregen? Waarom en voor welke bedragen?
Toekomstperspectieven	<ul style="list-style-type: none"> • Welke investeringen in een beter milieumanagement zijn gepland? • Welke richting wil de bedrijfsleiding de komende jaren uit?
Onderzoek en ontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> • Wordt onderzoek gedaan naar meer milieuvriendelijke producten, technologieën en productieprocessen? • Wordt onderzoek gedaan naar besparingen op energie, water en grondstoffen? • Wordt onderzoek gedaan naar een betere afvalverwerking? • ...
Overheidssteun	<ul style="list-style-type: none"> • Wordt overheidssteun toegekend voor investeringen in een beter milieubeheer? • Wat is de aard van deze overheidssteun (steun voor energiebesparing, vorming, ...)? Welke bedragen worden toegekend? Wat zijn de toekennings- en toewijzingsvoorwaarden?